

PHONORAMA

Luisteren naar de Gentse Papegaaiwijk

Phonorama Papegaaiwijk is een langlopend luisterproject (2017-2020-2040) in de Gentse Papegaaiwijk waarmee de kunstorganisatie aifoon, buurtvereniging De Papegay en verschillende bewoners de wijk probeerden te vangen in geluiden.

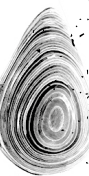

De Gentse schepen van Cultuur Annelies Storms test een eifoon op de voorstelling van het Phonoramaproject in de Papegaaiwijk.
© Wannas Nimmegeers

www.depapegay.be

www.aifoon.org

Inhoud

Phono...wat? Phonorama!

Luisteren alsof het de eerste keer is

Hoe luisteren bewoners naar hun buurt?

- Op zoek naar geluidsherinneringen
- Op geluidenjacht
- Installatie: een panorama van geluiden
- Concert: cinema voor het oor

Hoe luisteren anderen naar de Papegaaiwijk?

- Blinden en slechtzienden vatten geluiden in woorden
- Al luisterend grenzen overbruggen
- Klinkt als...?
- Luisteren binnen en buiten de schoolmuren

Phonorama, de podcast

Tijdscapsule: toekomstmuziek

Memoorie

Op zoek naar (bijna) vergeten geluiden

Geluidsherinneringen uit de wijk

- Het ritme van de typemachine
- De houten wielen van de stootkar van de ijsventer
- De stilte die volgt
- Het geluid van de Bevrijding
- Woorden die naar binnen treden
- Het knisperen van het cahier
- De geluiden van een imaginaire rit
- Het geluid van dansende letters
- Het ritme van de muziekkapel
- Het knetteren van voedingswaren
- De echo van de Ronde van Frankrijk
- De klank van ontvangst
- Hemelse toonladders
- Het mooiste wat er is
- Motoropwinding
- De klank van fierheid
- Troostzang
- Pianohorror
- Klokkensensaties
- Een warm geluid
- Rekenen is hard werk

Phono...wat? Phonorama!

Luisteren alsof het de eerste keer is

De buurt waar je woont, ken je vaak als je broekzak: die losse tegel in het voetpad, het vertrouwde uithangbord van dat ene café, de statige boom op de hoek van je straat ... Maar let je ook wel eens op de **geluiden die je wijk dagelijks kleuren**? Het bellétje als je bij de bakker binnenstapt, de wind die door droge herfstbladeren dwarrelt, een fiets die over de kasseien ratelt ...

Als je je omgeving verkent met je oren, wat hoor je dan allemaal? Is het ooit echt stil? Wat vertellen klanken ons over een buurt en haar bewoners? Hoe luisteren bewoners naar hun buurt? Luisteren passanten die er niet wonen anders naar de wijk? Kunnen we een wijk vatten in geluidsopnames? En zal de buurt over 20 jaar nog hetzelfde klinken?

Met deze vragen trokken de buurtvereniging de Papegay en kunstenaarorganisatie aifoon naar de bewoners en passanten van de Gentse Papegaaiwijk. Die gingen in allerlei projecten op een participatieve en artistieke manier aan de slag met geluid. Deze tekst brengt al die verschillende onderdelen van Phonorama bij elkaar.

In alle projecten van aifoon zit een uitnodiging om de beweging en reikwijdte van het luisteren te vergroten. Een uitnodiging om naar de vertrouwde omgeving te luisteren alsof het de allereerste keer is. Daaraan gekoppeld nodigen onze vormingen, projecten en producties uit om het dagelijkse leven niet alleen visueel in te richten, maar ook

auditief, want uiteindelijk vormen we allemaal samen de grotere gedeelde soundscape. Het geluid verbindt ons met elkaar.

De VRT maakte een reportage over Suzan die geluiden opneemt in de Papegaaiwijk.

Hoe luisteren bewoners naar hun buurt?

Op zoek naar geluidsherinneringen

In het kader van Phonorama stuurde aifoon schrijfster Eva De Groote op pad. Zij ging met ouderen uit de buurt praten over geluiden die voor hen herinneringen met zich mee dragen en ze tekende hun verhalen op. Lees hun ontroerende of verrassende herinneringen [verderop](#) in deze bundel.

De eifoons

Op geluidenjacht

In 2017 stuurde aifoon samen met de buurtvereniging Papegay de buurtbewoners van de Gentse Papegaaiwijk op geluidenjacht. Ze gingen daarbij niet op zoek naar muziek of stemmen, maar naar dagelijkse of net vreemde geluiden en klanken.

Met hun eigen recorder of met een 'eifoon' – een tot de verbeelding sprekend opnametoestel in de vorm van een houten ei met een uitschuifbare microfoon – gingen de bewoners op pad in hun omgeving: bij hen thuis, op straat, in steegjes, winkels, cafés, bij burens, bekenden en onbekenden ... Op zoek naar geluiden die hen nu fascineren, op zoek naar iconische geluiden die ons over 20 jaar terug zullen katapulteren naar 20 jaar geleden.

Op geluidenwandeling in de Papegaaiwijk.

Installatie: een panorama van geluiden

De geluiden die de bewoners opgenomen hadden, lieten we een weekend lang horen tijdens een terugkoppelmoment in de leegstaande beluikhuisjes van Cité Melchior (Twaalfkameren), een beschermd stadsgezicht en een rustpunt in de buurt. Dankzij een geluidscollage kwamen de leegstaande huisjes terug tot leven. Je kon er op ontdekkingstocht gaan langs een rijk panorama van klanken. Kleine en grote geluiden, die we in ons dagelijkse leven vaak niet meer opmerken, kwamen er samen in een compositie die het verhaal van de wijk anno 2017 vertelt.

Concert: cinema voor het oor

Ook geluidskunstenaar Stijn Demeulenaere ging actief aan de slag met de opnames van de buurtbewoners. Stijn trekt met zijn recorder regelmatig naar de verste uithoeken van de wereld. Tijdens drie korte concerten vermengde hij live de geluiden van de Papegaaiwijk met geluidsfragmenten die hij opnam van Zuid-Afrika tot IJsland. Een surround wereldreis voor je oren.

Deze terugkoppelmomenten inspireerden weer andere buurtbewoners om (nog andere) geluiden op te nemen in hun buurt.

Hoe luisteren anderen naar de Papegaaiwijk?

In 2017 stuurden we de buurtbewoners van de Papegaaiwijk met een opnametoestel op pad. Maar hoe luisteren mensen die er niet wonen, maar werken, schoollopen of passeren in de wijk? In 2018 en 2019 daagden we verschillende mensen die niet in de buurt wonen uit om te luisteren naar de omgeving rond de Papegaaistraat.

Blinden en slechtzienenden vatten geluiden in woorden

Met de blinden en slechtzienenden van het Sint-Rafaël Revalidatiecentrum (gelegen in de Papegaaiwijk) onderzochten we of we klanken kunnen vangen in woorden en zo een atlas van geluiden kunnen maken.

Een eerste resultaat was te zien (en te horen) op een expo.

Startpunt voor het project was de tentoonstelling 'oeuvre' van Raoul De Keyser in het S.M.A.K. In samenwerking met aifoon en S.M.A.K. gingen de mensen van Sint-Rafaël wekelijks in verschillende groepen aan de slag. Ze zoomden in op en maakten opnames van de geluiden van de stad, deden onderzoek rond akoestiek en echolocatie (een techniek waarbij je je in de ruimte oriënteert door met je tong te klikken en de echo op te vangen), en stelden een lijst samen van mogelijke woorden om over geluiden te praten.

Expo rond geluid door de blinden en slechtzienenden van het Sint-Rafaël Revalidatiecentrum (c) Olivier Donnet

klanken atlas

emotie

aantrekkelijk	helend
aards	imposant
ademenemend	indringend
afgezaagd	irritant
allegaars	kinderlijk
avontuurlijk	kitcherig
belachelijk	kunstmatig
breekbaar	levendig
dierlijk	lief
dramatisch	liefdevol
dromerig	lomp
dronken	magisch
duivels	meeslepend
eenvoudig	ouderwets
eerlijk	prikkelend
eigenwijs	proper
elegant	saai
ellendig	sereen
engelachtig	sober
euforisch	speels
extreem	speels
feeëriek	treurig
fout	vettig
geheimzinnig	vuil
gevaarlijk	zweverig
griezelig	zwoel
groots	

geluidssterkte

bijna onhoorbaar	muisstil
fluisterend	oorverdovend
luid	zacht
massief	

ritme

beukend
druppelend
fladderend
gepunt
hamerend
klepperend
klingelend
klotsend
onzeker
pruttelend
ritmisch
rommelig
snel
standvastig
tikkend
traag

verloop

fade-in	Uitsterven
fade-out	Uitklank
Aanzwellend	

melodie / toonhoogte ...

atonaal	glijdend
chromatisch	hoog
dadaïstisch	laag
diatonisch	lenig
dreunend	lyrisch
drone	tonaal
bourdon	vals
eentonig	zangerig

actie

aarzelend	knallend
chaotisch	neurotisch
driftig	onzeker
druk	scheurend
dwangmatig	schuifelend
energiek	twijfelend
flitsend	vermoed
haastig	vlot
intiem	wriemelend
kabbelend	zenuwachtig

akoestiek

droog	hol
echoënd	kurkdroog
galmend	nat

timbre/ kwaliteit/ klankkleur

blikkerig	kil	ruisend
bloemig	knapperig	schel
breekbaar	knisperend	schel
dik	koel	scherp
dof	korrelig	schitterend
dun	krakend	schril
flinterdun	krokant	snijdend
fluweel	laag	sprankelend
fluweelzacht	licht	teer
fonkelend	midden	transparant
gedempt	nasaal	warm
grillig	nasaal	wollig
hard	pijnlijk	zoemend
helder	puur	zonnig
hoog	rijk	
ijl	rond	

textuur

borstelig	nat
bot	pluizig
droog	ribbelend
fijn	ruw
fluweel	scherp
glad	schuim
golvend	slijmerig
hard	stekelig
ijzig	stomp
korrelig	stoppelig
korrelig	wollig
kriebelig	zacht
mat	

beweging

aaiend	roeiend
beukend	rollend
boeiend	scheurend
brekend	schrapend
deppend	schuddend
draaiend	schuivend
druppelend	schurend
golvend	slaand
gravend	meppend
grazend	slepend
haperend	sloffend
harkend	spoelend
kletsend	stromend
kletterend	tikkend
kloppend	tokkelend
knippend	tollend
krakend	trekkend
krassend	trillend
rammelend	vallend
raspend	vegend
ratelend	wapperend
rennend	wiebelend
rillend	wrijvend

dierengeluiden

balken	kirren	oink
blaffen	knorren	piepen
blaten	koeren	ratelen
blaten	kraaien	roekoe
blazen	krassen	sissen
brullen	krijzen	snuffelen
burlen	kwaken	spinnen
fluiten	kwetteren	tjilpen
hinniken	loeien	tjirpen
janken	mekkeren	zoemen
kakelen	miauwen	
keffen	oe-oe	

onomatopeeën

ai	huilen	poeff
auw	iiii-aaaahh	poingk
bam	jammeren	ratelen
blazen	kirren	rinkel
blèren	klaboem	rinkel de kinkel
blob/blop	kling	sissen
blub	klang	slurpen
blup	klets	smak
boef	knal	smakken
boink	knarsen	snateren
bonk	knots	sniffelen
brommen	krijzen	snotteren
ding-dong	neuriën	snurkend
doh	oh	toeteren
fluiten	pffffft	tsssssssssch...
gorgelen	piepen	ugh
gorgelen	ploep	waf
grommen	plons	woef
hijgen	poeff/pang	zoemen

Al luisterend grenzen overbruggen

We vonden Mouhanad en Waed, twee nieuwkomers uit Syrië, bereid om als artistiek onderzoeker geluiden op te nemen in de Papegaaivijk. **Luisteren zij met een andere maatschappelijke en culturele “bril”?**

Ze vertelden over geluiden die ze misten uit hun thuisland, zoals handeldrijvende mensen op straat. Maar ze hadden het ook over geluiden die hen opvallen in Gent. Sirenes van ambulances zijn volgens hen bijna permanent hoorbaar. Het geluid van meeuwen achtervolgde hen als het geluid van huilende baby's. Vuurwerk en donder roepen levendige taferelen op van bombardementen uit hun geboorteland...

Hun luisteren leek sterk gelinkt aan bedreigingen en spanning. Geluiden met een monumentale impact. Geluiden die ze niet meer kunnen loslaten en die hun luisteren tekenen ...

Beluister de compositie die Mouhanad maakte met geluiden die hij opnam in de Papegaaivijk.

Klinkt als...?

Al die geluiden uit de buurt, koppelden we weer terug naar de bewoners in De Klinkt Als Quiz: een originele, toegankelijke en geestige **familiequiz vol weetjes en anekdotes over geluid** en alles wat er (van dichtbij of van heel ver) mee te maken heeft. Een volle zaal brak zich het hoofd over vragen als: wat is een ander woord voor 'klanknabootsing' of wie componeerde het werkstuk 4'33" dat bestaat uit 4 minuten en 33 seconden stilte? In de verschillende vragen zaten uiteraard regelmatig opnames uit of een knipoog naar de Papegaaivijk!

Klinkt Als Quiz © Astrid Agemans

Luisteren binnen en buiten de schoolmuren

De kinderen van het 3de en 4de leerjaar van de Stadspoortschool gingen aan de slag met **Start To Listen**, onze gratis online toolbox met luisterfragmenten en luistervragen. Daarna gingen ze op pad om geluiden uit de wijk op te nemen.

Met de oudere leerlingen van de secundaire school KTA MoBi deden we aan **audiohacking**. In Oostende startte hun zoektocht naar bijzondere geluiden. Met behulp van gevoelige geluidsapparatuur ontdekten de leerlingen een nieuwe wereld van geluiden. De opnames die ze maakten aan zee lieten ze nadien stiekem in de Papegaaiwijk afspelen vanuit luidsprekers die verstopt zaten in hun rugzakken. Verrast gingen nietsvermoedende passanten op zoek naar waar dat ruisen van golven vandaan kwam ...

“Ik zag hoe een aantal leerlingen volledig opgingen in een andere wereld die ze normaal gezien niet betreden. Ze vergaten de tijd en raakten verwonderd door wat zich rond hen afspeelde”, vertelt Johanna Vandenbussche, leerkracht PAV aan KTA MoBi.

Zeemeeuwen in Gent? De leerlingen van KTA MoBi 'hacken' de buurt rond hun school met geluiden die ze opnamen aan zee.

De leerlingen uit het 4de jaar Elektriciteit van het technisch onderwijs HTISA liet de buurt kennismaken met de geluiden van achter de schoolmuren. De leerlingen namen met allerlei microfoons (contactmicrofoon, een elektromagnetische microfoon om onhoorbare geluiden op te nemen, een onderwatermicrofoon,...) **onherkenbare geluiden** op van machines uit de school, en twee klassen daagden elkaar uit met een **schoonheidswedstrijd van het mooiste machinegeluid**.

Op deze manier hadden ze nog nooit geluisterd naar de machines waarmee ze dagelijks werken. Voor de mensen uit de buurt werden de geluiden achter de muren hoorbaar gemaakt.

Phonorama, de podcast

In de Phonorama podcast – te beluisteren vanaf voorjaar 2020 – wordt de luisteraar op sleeptouw genomen in de buurt van de Papegaaiwijk én doorheen Phonorama. Schrijfster en podcastmaakster Eva De Groote zoekt de mensen op die bij het project betrokken waren. In 6 afleveringen blikt ze met hen terug op hun ervaringen toen en nu. Hoe hebben zij Phonorama beleefd? Luisteren ze nu anders naar hun omgeving en naar de stad? Welke geluiden willen ze bewaren voor de toekomst en welke horen ze liever niet meer terug?

Tijdscapsule: toekomstmuziek

De geluiden die we nu in de buurt plukken, kunnen over een aantal jaren alweer verdwenen zijn of helemaal anders klinken. Daarom geven we in juni 2020 een 20-tal geluiden van nu in bewaring voor de toekomst. Welke geluiden dat zijn, dat beslissen de bewoners van de wijk. Zij kunnen uit hun verzameling van meer dan 800 opnames 20 geluiden nomineren. Die verdwijnen in een tijdscapsule die pas in 2040 weer geopend wordt.

Welke geluiden zullen in 2040 nog bestaan en welke zijn verdwenen? Zullen auto's nog klinken zoals vandaag of worden hun motoren in de toekomst stil? Zullen de bijen nog zoemen en de vogels nog fluiten? Zullen de geluiden van nu voor de toekomstige luisteraars nog herkenbaar zijn? En zullen ze bij het luisteren terugdenken aan de dag van vandaag?

Memorie

Op zoek naar (bijna) vergeten geluiden

Via het luisteren kunnen niet alleen verbindingen ontstaan tussen hier en daar, maar ook tussen nu en toen. Hoe klonk het verleden? Welke geluiden zijn of zullen verdwijnen? En hoe kunnen we ze bewaren? Ook deze vragen stelden we ons tijdens het project Phonorama in de Gentse Papegaaiwijk.

We stuurden schrijfster Eva De Groote op de koffie bij oudere mensen in de wijk (o.a. in het rusthuis De Refuge) om in hun geheugen te graven naar geluiden die verloren zijn gegaan in de tijd. Ze vist naar betekenisvolle geluidsherinneringen die de senioren doen terugdenken aan bijzondere plekken of markante momenten in hun leven. Wat volgt zijn hun verhalen en beschrijvingen van vergeten geluiden.

Geluidsherinneringen uit de wijk

HET RITME VAN DE TYPEMACHINE

Na de oorlog volgde ik een opleiding steno en dactylo. Voor de typelessen zaten we met een stuk of zestien meisjes in het leslokaal, allemaal netjes rechtop achter een typemachine. De leerkracht gaf het tempo aan door te tikken met een stok op de grond. Tak tak tak tak.

Op haar teken vielen we allemaal samen in, een woest oerwoud van tikgeluiden was het! Min of meer in de maat weerklonk er hier en daar een 'ting' op het einde van het blad.

Ting!

Ting!

Ting!

Dan was er steeds die korte ratel, om de cursor op de volgende lijn te brengen. En dan barstte het tikken weer los om het leslokaal te vullen, tot in de nok. Het duurde niet lang of ik kon sneller tikken dan het ritme dat de leerkracht aangaf. Daarna had ik een tijdlang een positie als typiste in het justitiepaleis.

Adeline, 90 jaar, geboren in de Veldstraat

DE HOUTEN WIELEN VAN DE STOOTKAR VAN DE IJSVENTER

Thuis maakte moeder vanillecrème klaar en vanaf dan was het wachten op de ijsventer. Op zeker moment hoorden we het gekletter van massief houten wielen op de kasseistenen in de straat. Dan wisten we: hij komt eraan met zijn stootkar volgeladen met ijsblokken. We stormden naar buiten met een doek en een paar centen.

De blokken waren eigenlijk te groot voor wat we nodig hadden. Ik mocht met een hamer stukken van het blok kappen. Het ijs barstte en kraakte en er sprongen dikke flinters van af. Die gingen dan in de buitenste ring van de houten ijstrommel. In de binnenste ruimte zat de nog vloeibare vanillecrème en die ging dan zachtjes stollen door het ijs. Je moest er hard voor werken wel. Opzij aan de trommel zat een hendel om te draaien. Draaien en draaien. Eindeloos draaien aan de hendel van die houten ton voor een portie genieten op het einde.

Francine, 89, Pagepaaistraat

DE STILTE DIE VOLGT

We woonden op de route van de Witte Brigade, een verzetsgroep tijdens de tweede wereldoorlog. Ze passeerden langs ons huis om mensen te verplaatsen. Dat gebeurde zoveel mogelijk in het geheim. Ze hadden hun eigen signalen om de route te beveiligen. Onderweg stonden mensen met een witte zakdoek in de hand om te seinen dat de passage veilig was. Ik zat te gluren achter het raam en zag hoe twee jonge knapen door de straat werden gebracht onder begeleiding van de witte zakdoeken. Toen ze goed en wel voorbij waren, hoorde ik ineens twee korte harde schoten. TAK TAK, ter hoogte van de Maagdenstraat. Verder was er geen enkel geluid. Ik durfde niet te gaan kijken. Ik wist dat dat het einde was van de twee knapen.

HET GELUID VAN DE BEVRIJDING

Het was de dag van de bevrijding in 1944. Mijn vader en moeder trokken met ons de straten in. Overal weerklonk er gejoel en werd er met vlagjes gezwaaid. Mensen stonden uitbundig te juichen aan de kanten van de straten. Britse soldaten marcheerden in colonne voorbij. Er zaten heel wat knappe mannen bij. De Vlaamse meisjes wilden zo graag contact met hen maken maar ze waren de taal van de soldaten niet machtig. Ze gilden uit volle borst dat ene zinnetje dat ze wel kenden, het weerklonk te midden van het feestelijk rumour: 'Chewing gum please! Chewing gum please!'

Francine, 89, Pagepaaistraat

WOORDEN DIE NAAR BINNEN TREDEN

Ik zat op de lagere school in Sint Bavo, we droegen allemaal een groen uniform. Op de speelplaats hing er een gigantische bel met een grote klepel die nooit helemaal stil leek te hangen. Als de koperen bel werd geluid, bleef ze lang nazinderen, net zo lang tot iedereen netjes in de rij stond.

We hadden een leerkracht Woord bij wie ik altijd aan de lippen hing, Theresa Van Marcke heette ze. Ze verraste ons steeds weer met gedichtjes, van Annie MG Schmidt bijvoorbeeld. 'Dit is de spin Sebastiaan, het is niet goed met hem gegaan.' Haar stem was zo helder en mooi. Elk woord dat ze uitsprak trad bij je naar binnen.

Ze pikte er mij uit om voordrachten te geven. Eerst in kleine zalen, later in grote. Daar stond ik dan, in mijn groene jurkje op dat enorme podium. Steeds was er dat bijzondere moment wanneer het rumoer uitdoofde en ik de warmte van het spotlicht op mijn voorhoofd voelde gloeien. En dan maakte ik een reverentie en gooide de woorden de zaal in, net zo mooi uitgesproken en levendig verteld als zij het mij geleerd had. Op het einde was er telkens dat magische korte moment van stilte, vooraleer het applaus in de zaal losbarstte.

Hilde, 75 jaar, haar tante had een winkeltje in de Papegaaistraat

HET KNISPEREN VAN HET CAHIER

Toen mijn broer Erik zeven jaar oud was, kreeg hij een inenting tegen de koepokken. Dat liep niet goed af, daarna kon hij niet goed meer praten, die inenting was te fel geweest. Achter gesloten deuren hoorde ik veel verdriet van mijn moeder stromen. Mijn vader was filatelist. Op zondag trok hij naar een groot café waar er nog mannen waren, met postzegels en een heleboel cahiers om ze in te verzamelen. Ik weet nog dat hij op een zondag Erik aan het klaarmaken was om mee te gaan. Mijn grootvader kwam uit zijn kamer en zei: 'Erik gaat niet mee!' Zijn woorden denderden door de gang en stormden bij mij naar binnen om tot in mijn tenen te kruipen. Dan keek hij naar mij: 'Gij gaat mee!'

In het café zaten de mannen bij elkaar met hun cahiers met rode stevige kaften. Elke bladzijde had van die richeltjes waar je postzegels kon inschuiven. Mijn vader kocht al de postzegels op die kreukjes hadden of kleine scheurtjes. 's Avonds gaf hij ze aan Erik, die zat klaar in zijn kamer met zijn cahier en pincet. Heel nauwgezet schoof hij de postzegels in de richeltjes van zijn verzamelboek. Ik stond naast hem en hoorde het knisperen van het boterpapier dat de verschillende bladzijden van elkaar gescheiden hield.

Hilde, 75 jaar, haar tante had een winkeltje in de Papegaaistraat

DE GELUIDEN VAN EEN IMAGINAIRE RIT

Op het einde van de 19de eeuw verkocht mijn overgrootvader zijn boekenwinkel in de Veldstraat om op de Galgenberg een drukkerij te beginnen. Later woonden mijn grootouders in het huis naast de drukkerij. Ik werd er als kleine jongen afgezet om te worden opgevangen door mijn grootmoeder. In de garage stond de auto van mijn grootvader. Het was een Amerikaanse wagen, een Chevrolet, ik was er verzot op.

In die tijd hadden de auto's nog geen zitzetels zoals nu, er stonden lange houten banken in. Ik weet nog dat het stil was in de garage, de geluiden van de drukkerij waren niet hoorbaar tot daar. Het enige wat er te horen was, waren mijn vroemvroemgeluiden en het gil-lend remmen in de imaginaire bochten, het uiteindelijke crashen en alles weer opnieuw.

En het zachte tikken van breinaalden. Tik tik tik. Mijn grootmoeder zat urenlang naast mij op de bank in de wagen. Terwijl ze breide en breide, sokken en truien aan de lopende band, verkende ik vanuit de garage het hele land.

HET GELUID VAN DANSENDE LETTERS

In de drukkerij werkten wel honderd mensen. De machines werden bediend door mannen. Het plooiën, naaien en lijmen, dat gebeurde door vrouwen. Er stond een lettergieterij, een snijmachine, een handzetterij met houten letters en een steendrukmachine. Maar mijn favoriete apparaat was de linotype, een vrij grote machine waarbij de letters mechanisch in regels werden gezet en daarna in heet lood werden gegoten.

De letterzetter sloeg op het toetsenbord de letters aan en die kletterden dan één voor één naar beneden om met een kling in de regel te belanden. Kling, kling kling.

Eens de lijn vol was kwam die terecht bij de andere regels die al gefabriceerd waren. Allerlei hendels en staafjes verschoven in een symfonie van mechanische schuif- en klikgeluiden. Het was alsof de machine armen en benen had.

Nadat de lijnen in het vloeibare lood waren gegoten, waren de drukplaten klaar, ze tuimelden tingelend vooraan in een houder van de machine. En dan werden de letters automatisch weer teruggevoerd en gesorteerd op hun oorspronkelijke plaats. O, het zacht tikkende geluid van de dansende letters. Het was pure magie.

Bernard, 70 jaar, Galgenberg

HET RITME VAN DE MUZIEKKAPEL

De week van de vijftiende augustus was een echte feestweek in de Papegaaiwijk. Bij de poeldenier werd er een platendraaier geïnstalleerd en in de straat hingen er overal luidsprekers. De man die de platendraaier bediende, legde van 's morgens tot 's avonds plaatjes op. Je kon ze in de winkel gaan aanvragen. 'Que sera, sera' was er zo eentje. Telkens op het einde van de plaat hoorde je het krassen van de naald door de straat schallen, het kraakte en het piepte.

's Avonds was het gedaan met de uitzendingen van bij de poeldenier, dan werd het orgel van de Sint-Antoniuskring van stal gehaald. De nummertjes die de organist speelde, werden afgewisseld met het bidden van weesgegroetjes. Zo gingen we allemaal samen de ganse paternoster af.

Maar de hoogdag was natuurlijk de vijftiende augustus. Dan werd Maria uit haar kapel in de Brandstraat gehaald en kreeg ze een mooi kleed aangemeten. De grootste meisjes uit de wijk mochten het beeld dragen in de processie, helemaal naar de St. Pietersabdij en terug. De processie werd vergezeld door een muziekkapel, een soort van fanfare. Ik weet nog goed dat die op de heenweg trage, statige muziek speelde, en op de terugweg heel wat snellere nummers, om rapper terug in de wijk te zijn.

Ik herinner mij vooral nog het jaar dat ik Bernadetje speelde, het hele eind heen en terug op houten klompen, ze klapperden op de kasseien.

Marie Christine, 75 jaar, Brandstraat en Twaalfkameren

HET KNETTEREN VAN VOEDINGSWAREN

Voor mijn boodschappen ging ik naar de Super Boni op de Drongensesteenweg, het was een van de eerste moderne supermarkten. Later droeg de keten de naam van de ondernemersfamilie: Colruyt.

Ik weet nog dat ze in jaren zestig werkten met ponskaarten. Bij elk product zat er een vakje met zulke kaarten. Als je bij de kassa kwam, presenteerde je de waren én de ponskaarten. Die werden dan ingeladen in een machine die knetterend berekende hoeveel de rekening was. Het pakje kaarten verdween met veel geratel in het apparaat en dan verscheen het bedrag dat je schuldig was.

Marie Christine, 75 jaar, Brandstraat en Twaalfkameren

DE ECHO VAN DE RONDE VAN FRANKRIJK

Kranten haalde je doorgaans in de krantenwinkel. Maar tijdens de Ronde van Frankrijk waren er speciale edities die werden verdeeld op straat. De meeste mensen waren overdag aan het werk en konden de tour dus niet volgen op de radio. Zodra de uitslagen binnen waren, drukte de krant Het Volk een dun krantje om die te verspreiden. Het waren meestal jongens van een jaar of zestien die om een cent te verdienen de krant gingen rondventen. Je hoorde al van ver de nog niet volgroeide stem van de venter, steeds hetzelfde zinnetje herhalend in dat zangerige ritme: Het Volk! Met de uitslagen van de ronde van Fran-krijk!

Julien, 75 jaar, Brandstraat en Twaalfkameren

DE KLANK VAN ONTVANGST

Het jaar dat Koning Boudewijn trouwde, was het jaar dat wij een televisie kochten. Dat betekende dat er een installateur aan huis kwam om de antenne op het dak te installeren.

Sommige mensen hadden een systeem met katrollen op de zolder om de antenne te richten voor ontvangst. Bij ons was het met een motortje. Tegen de muur hing een toestel dat verbonden was met de antenne op het dak. Je moest er aan draaien, het harde mechanische tikken dat je dan hoorde betekende dat de antenne boven roteerde. Tak tak tak. Zo moest je op goed geluk proberen tot je beeld kreeg.

Slecht weer betekende meestal geen beeld. Gelukkig konden we ontvangen op de dag dat Boudewijn met Fabiola trouwde.

Julien, 75 jaar, Brandstraat en Twaalfkameren

HEMELSE TOONLADDERS

Naast ons woonde er een bekende operazangeres, Jola De Gruyter heette ze. De muren tussen onze huizen waren niet zo dik. Als zij oefende zette ik de radio zachter om mee te genieten. Meestal waren het stemoefeningen die ze bracht, minutenlang oefende ze stijgende en dalende toonladders:

la la la la la laaaa,

la la la la la laaaa,

la la la la la laaaa.

Twee keer in de week was er ook een pianist bij en dan oefende ze het ganse stuk dat ze aan het instuderen was.

Lieve, 78 jaar, Krommenelleboog

HET MOOISTE WAT ER IS

Toen we klein waren woonden we in een huurhuis in de Lieven De Winnestraat. Ik was de jongste van acht, ik had zeven oudere broers. In die tijd lagen er grote stukken van de buurt braak, er was veel ruimte rond de gebouwen. In de Krommenelleboog bijvoorbeeld stond er nog geen enkel huis. Het was gewoon het begin van een smalle straat achter een poort zonder huizen.

Mijn broers gingen er voetballen. Hun gejoel klonk toen zoals het nu op de buiten klinkt. Hun aanmoedigingen renden rond en vielen neer op de met onkruid begroeide stukken grond. Wij konden het horen tot op de koer van ons huisje in de Lieven De Winnestraat. Mijn moeder zei altijd dat het het mooiste was wat er was: de lach van een kind dat zich buiten aan het amuseren is.

Op een keer kwam een van mijn broers hijgend aangestormd: 'Vader, er hangt een bordje op de poort van de Krommenelleboog: Grond te koop.' Mijn vader kocht een stuk grond en bouwde er het allereerste huis, het stond een tijdlang moederziel alleen in de straat.

Lieve, 78 jaar, Krommenelleboog

MOTOROPWINDING

Een van de geluiden die opwinding veroorzaakten bij ons, kinderen, was dat van de kaduuke motor van een triporteur, kletterend over de kasseien. Het was de ijscrèmeman, iedereen kende zijn klank, hij had verder geen bel nodig.

We stormden naar buiten met twee francs in onze hand voor een ijsje. Je kreeg dan een rechthoekig stukje ijscrème netjes opgevouwen in een boterpapiertje en twee koekjes erbij. Terwijl het geluid van zijn motor weer wegebde, liepen wij weer naar binnen om aan de tafel te gaan zitten en het pakje open te maken. We plaatsten een koek langs weersijden van het blokje ijs om dan eindelijk de lekkernij op te smikkelen.

DE KLANK VAN FIERHEID

Elke avond als het donker werd hoorden we hem naderen. Hij had een regelmatige stap, vrij zwaar en traag, het klonk een beetje plechtig. Het was zijn taak om de straatlantaarns aan te steken, je kon werkelijk horen dat hij die taak ernstig nam en met fierheid uitvoerde. Om de zoveel passen bleef hij staan om een lantaarn te ontsteken. Als hij bij de lantaarn vlakbij ons huis kwam kon je horen hoe de gas ontstak en hoe de vlam in de lantaarn opflakkerde en aan het branden sloeg.

Lieve, 78 jaar, Krommenelleboog

TROOSTZANG

Twee huizen naast ons woonde er een Italiaanse familie in de Krommenelleboog. Ze hadden twee dochters en een zoon: Lichia, Edda en Raymond. Lichia was een van de mooiste vrouwen die ik ooit heb gezien. Mijn broer was er smoor op, maar ze gunde hem geen blik waardig. Ze trok naar Italië om er een Italiaan aan de haak te slaan. Dat lukte, maar ze was er blijkbaar niet gelukkig mee. Haar moeder kwam bij ons om naar Italië te telefoneren, dat deed ze stiekem omdat ze niet wou dat haar man het wist.

Ik begreep geen Italiaans maar uit het woordengeratel kon ik vanalles afleiden. Eerst was er het vrolijke begroeten en de rondvliegende ditjes en datjes. Dan kwamen de reeksen liefkozende troostingen, prachtig gefluisterd gezang. Dan kwamen de korte kordate staccato zinnen waarmee ze haar dochter waarschijnlijk aanmaande om er een punt achter te zetten en terug te keren. Finito! Basta!

Maar het mocht niet baten: we zagen de mooie Lichia nooit meer in de Krommenelleboog terug.

Lieve, 78 jaar, Krommenelleboog

PIANOHORROR

Mijn broers gingen allemaal naar het Sint Lievenscollege. Ik was het enige meisje in ons gezin, mijn moeder wilde mij dichtbij houden, ze stuurde me naar de nonnen van La Visitation, op de Coupure. Het was een school waar de betere klasse schoolliep, alles gebeurde in het Frans, ik was er niet op mijn gemak.

Mijn moeder stond erop dat ik net als de nette meisjes piano zou leren spelen, mijn ouders betaalden er de nonnen extra voor. In een van de kloostergangen stonden verschillende piano's opgesteld, zij aan zij. Een van de nonnen overzag de oefenlessen. Ze was lang en mager en liep van piano naar piano. Haar hoge snerpemde stem deed me rillen op mijn stoel.

Het was aartsmoelijk om de oefeningen juist te spelen, terwijl hetzelfde lied links en rechts van je werd geoefend en er overal fouten werden gemaakt. Een echte kakofonie van valse piano's was het. De getergde tonen galmden door de lange naakte gang. En als je een fout maakte, kreeg je een tik, dan sloeg de lange non je op de handen.

Lieve, 78 jaar, Krommenelleboog

KLOKKENSENSATIES

Aan mijn jeugd in de Theresianenstraat in Gent heb ik een levenslang passie voor klokken overgehouden. De straat lag tussen twee kloosters in, aan de ene kant was er Karmel, daar zaten de Karmelietessen. Aan de andere kant was er de orde van de paters Dominicanen. Elk hadden ze hun klokken en gebedsmomenten.

De klokken van de dominicanen klonken zwaar en regelmatig. Ze hielden er ook van om redelijk lang te luiden. De voornaamste klok van de karmelietessen produceerde een hoog en schel geluid, ze werd regelmatig maar vrij kort geluid.

De karmelietenklok klonk een beetje vals, alsof er herstellingswerk aan was. Maar de zusters leefden in totale armoede. Waren er giften, dan hadden ze eten, anders niet. Die klok laten repareren was waarschijnlijk niet hun grootste prioriteit.

Als de dominicanen 's middags hun klok lieten horen, wist mijn moeder dat het kwart voor twaalf was, dan zette ze de aardappelen op het vuur. De klokken waren volledig ingebed in onze leven.

Als het over de muziek van de klokken gaat, was het trouwens niet alleen het geluid van het luiden waar ik van hield. Ook het uitsterven van het klinken was bijzonder. De diepe stilte die er volgde telkens als de klokken zwegen.

En Pasen dan! Dan sloegen alle klokken in de de hele stad op hol! Dat kon je echt voelen in je borstkas, in je ganse lijf. Een echte sensatie was het.

Thierry, 62 jaar, Maagdestraat, opgegroeid in de Theresianenstraat

EEN WARM GELUID

Mijn vader was architect. Altijd stond er een radio te spelen in zijn atelier. Later kreeg hij er een nieuwe cadeau van mijn moeder en kwam de oude in de woonkamer te staan. Het was een vrij groot model met lampen, een Saba was het.

Alles was mechanisch aan het apparaat en alles werkte met knoppen. Aan/uit. Lange golf/korte golf/ultrakorte golf. Wat mij geweldig intrigeerde aan het apparaat was dat de klank veranderde naargelang de radio langer opstond en de lampen warmer werden. Het geluid werd dan steeds scherper en beter. Met de tijd verzamelde er zich stof in de radio, dat stof kon je werkelijk horen in de muziek. Als je dan eens goed blies in de radio, en het stof zo goed en zo kwaad als het kon verdween, kreeg je terug een meer zuivere klank. De radio had een uitstekende klankkast.

REKENEN IS HARD WERK

Het atelier van mijn vader was op de eerste verdieping. 's Avonds hielp mijn moeder hem vaak bij het maken van berekeningen en bestekken. Wij zaten een verdieping lager, in de woonkamer.

Het was in de jaren zestig, we hadden een televisie met een antenne. Boven hoorden we mijn moeder in de weer met de elektrische rekenmachine. Dat was een ongelooflijk apparaat met ontelbare tandwielletjes.

Optellen, aftrekken en vermenigvuldigen was relatief simpel voor de machine. Dan hoorde we telkens een korte ratel. Maar delen was gecompliceerder, er kwam een trits bewerkingen aan te pas en een hoop geknetter. Bij de echt ingewikkelde bewerkingen kregen we er zelfs een storing op de televisie bij!

Thierry, 62 jaar, Maagdestraat, opgegroeid in de Theresianenstraat

Met dank aan alle deelnemers.

© aifoon vzw

Niets uit deze tekst mag worden overgenomen
zonder toestemming en bronvermelding

